

§ 150 Befarat underskott och åtgärder för regionala utvecklingsnämnden 2023
RUN 281-2023

Sammanfattning

Vid ingången av verksamhetsåret 2023 hade regionala utvecklingsnämnden ett utgångsläge där det krävdes åtgärder motsvarande 47 miljoner kronor för att nå en budget i balans. Region Västerbotten budgeterade driftanslag inför 2023 för de båda kollektivtrafikbolagen Norrtåg AB och Länstrafiken i Västerbotten AB understeg de budgeterade behov av driftbidrag som bolagen hade överlämnat till Region Västerbotten som ägare inför 2023 med 47 miljoner.

Vid tidpunkt för den första delårsrapportens upprättande, så prognosticerades regionala utvecklingsnämndens underskott för året som helhet motsvarande 51 miljoner kronor. Underskottet i dess helhet förklaras med kostnader för kollektivtrafik. Vid tidpunkt för den andra delårsrapportens upprättande prognosticeras underskott för året som helhet mot budget motsvarande 41 miljoner kronor, en förbättrad prognos med 10 miljoner kronor jämfört med den första delårsrapporten men ett betydande underskott. Identifierade åtgärder kvarstår vara restriktivitet vad gäller tjänsteresor exklusiva projekt, samt löpande dialog med kollektivtrafikbolagen Norrtåg AB och Länstrafiken i Västerbotten AB för att säkerställa att åtgärder genomförs för att dämpa kostnadsutvecklingen.

I den uppföljning som lämnades per april månad, så framgår att kollektivtrafikbolagen Norrtåg AB och Länstrafiken i Västerbotten ABs budgeterade behov av driftbidrag som lämnats till Region Västerbotten inför 2023 uppgick till 47 miljoner mer än vad Region Västerbotten budgeterat för verksamhetsåret 2023. Det innebar ett utgångsläge när året inleddes där det krävdes åtgärder motsvarande 47 miljoner kronor för att nå en budget i balans.

Vid tidpunkten för upprättande av delårsrapport per april, prognosticerade Länstrafiken i Västerbotten ett ökat behov av driftbidrag på 12,6 miljoner kronor jämfört med budget. Dels på grund av ökade trafik kostnader, men till viss del även minskade biljettintäkter. Den omarbetade budgeten från Norrtåg AB som inkom i januari 2023 var en följd av den process som genomfördes under andra halvåret 2022 där bolaget övergick från tjänstekoncessionsavtal till produktionsavtal med operatören för tågtrafik. Norrtåg i sin tur lämnade därför en prognos i samband med delårsrapport per april om minskat behov av driftbidrag på 5,1 miljoner kronor jämfört med budget till följd av ökade biljettintäkter och pausad trafik Lycksele.

Behov att vidta åtgärder identifierades vid denna tidpunkt, bland annat restriktivitet vad gäller tjänsteresor exklusive projekt. Inom ramen för fullmäktigeuppdrag "Kartläggning av tjänster och funktioner som kan optimeras, arbetsuppgifter som kan effektiviseras och delar där ambitionen kan sänkas alternativt pausas" har förslag till kostnadsreducerande åtgärder motsvarande 8 miljoner kronor tagits fram. Förslag har behandlats av nämndens arbetsutskott, och regionala utvecklingsnämnden beslutade om kostnadsbesparande åtgärder vid sammanträdet den 28 september.

Åtgärder för att nå en budget i balans handlar inte uteslutande om kostnadsbesparande åtgärder – den andra sidan av myntet handlar om åtgärder som skulle kunna möjliggöra ökade intäkter på kortare och längre sikt. Dels ur

kostnadstäckningshänseende, dels i ett vidare perspektiv som i förlängningen stärker förutsättningarna för Region Västerbotten att finansiera en långsiktigt hållbar välfärd genom exempelvis ökade skatteintäkter. Denna skrivelse redogör för i första hand åtgärder som stärker förutsättningarna på kortare sikt.

Löpande dialog förs med Norrtåg AB och Länstrafiken i Västerbotten AB för att säkerställa att åtgärder genomförs för att dämpa kostnadsutvecklingen.

Förändrade ekonomiska förutsättningar under 2023

Den 21 februari 2023 beslutade regionfullmäktige om ramförändringar mellan nämnder för 2023. Beslutet innebar att en justering för regionala utvecklingsnämnden om -516 tkr. Omfördelningen baserades på ny politisk organisation (-1 711 tkr), fördelning av lönepott 2023 (+97 tkr), utökat POP-påslag (+ 1 210 tkr), stratsys (-112 tkr).

Åtgärder som redan vidtagits, alternativt är under genomförande

Åtgärder för att möta kostnadsutveckling inom kollektivtrafiken samt åtgärder för att främja ökat kollektivt resande

Justering av taxan för regionbusstrafiken

Inför årsskiftet 2022/2023 beslutade regionfullmäktige om en höjning av taxan för regionbusstrafiken om 5 procent från och med den 1 januari 2023. Den 20 juni 2023 beslutade regionfullmäktige återigen om justering av taxa för regionbusstrafiken efter förslag från regionala utvecklingsnämnden. Förslag till justering denna gång var en höjning mellan 5-10 procent beroende på reslängd. Förslag till beslut arbetades fram av en arbetsgrupp bestående av representanter för Länstrafiken i Västerbotten AB, Umeå och Skellefteå kommun samt strateg från Kollektivtrafikmyndigheten. Beslut föregicks av dialog med övriga av länets kommuner, samt i samverkansforum mellan länets kommuner och Region Västerbotten.

Bedömningen var att intäkterna för regiontrafiken skulle stärkas i och med detta, med mellan 3,4 till 4 miljoner kronor per år.

Möjlighet att frångå krav på HVO i regionfinansierade trafikavtal

Vid samma sammanträde, 20 juni 2023, hade regionfullmäktige att ta ställning till förslag från regionala utvecklingsnämnden om att möjliggöra för Länstrafiken i Västerbotten att inom ramen för de upphandlade trafikavtalen frångå krav på HVO i de trafikavtal som finansieras av Region Västerbotten. Förslag till beslut innefattar även att regionala utvecklingsnämnden kan fatta beslut om återgång till HVO vid senare tillfälle om förutsättningarna förändras. Där Region Västerbotten är ensam finansierare, skulle detta kunna verkställas efter sådant beslut. Omfattar avtalen trafik där det finns andra finansierare utöver Region Västerbotten, så behöver även övriga medfinansierare fatta beslut om övergång. Exempelvis Norrlandskustens trafik. I underlagen för beslut framgår att byte av drivmedel skulle ses som en tillfällig åtgärd för att hantera en oerhört ansträngd ekonomi, men att målet ska vara att återgå till fossilfri trafik när läget har förändrats. Effekterna kan dessutom vara svåra att räkna hem då det bygger på fortsatt kostnadsutveckling av drivmedel som är svår att uppskatta, prognoser om

resandeutveckling samt andra svårförutsägbara förutsättningar. Länstrafikens styrelse har inkommit med en skrivelse till Region Västerbotten om att prognosen i nuläget för trafiken ser bättre ut till följd av taxejustering samt att resandet så här långt inte förefaller ha påverkats negativt. De index som påverkar kostnaderna ser även för tillfället stabilare ut jämfört med i våras. Länstrafikens styrelse föreslår därför Region Västerbotten som ägare att få inkomma med en förnyad rekommendation efter styrelsesammanträde den 22 september som kan utgöra stöd för Region Västerbottens framtida beslut om fortsatt vägval för HVO.

Utredning av priser och produkter

Utredning av priser och produkter i syfte att både öka kollektivt resande och minska kostnaderna för bolagens finansärer är en annan åtgärd med ett framåtsyftande syfte att förstärka biljettintäkter. Efter genomförd utredning av priser och produkter har ett första uppstartsmöte hållits för att ta vid ett fortsatt arbete. Det fortsatta arbetet syftar till att skapa bättre förutsättningar att se effekter av förändringar i priser och produkter sett till effekter som ökat/minskat resande, förändrade resmönster, framtagande av nyckeltal och annan kunskap som kan utgöra grund för framtida beslut.

Löpande dialog med kollektivtrafikbolagen

Länstrafiken i Västerbotten AB och Norrtåg AB tillfrågas löpande om möjligheten att hitta besparingar i verksamheten, eftersom kostnaden för kollektivtrafik har ökat betydligt de senaste åren. Bolagets kostnadsmassa styrs till cirka 90 procent av upphandlade avtal.

Införande av anställningsstopp

Vid regionala utvecklingsnämndens sammanträde den 6 april 2023 beslutade nämnden att införa ett anställningsstopp gällande samtliga tjänsteutrymmen av administrativ karaktär från och med den 27 april 2023 under förutsättning att erforderliga beslut fattas. Beslutet innebär att rekrytering av medarbetare endast kan göras efter prövning och beslut av förvaltningschef om avsteg till följd av verksamhetskritisk påverkan.

Åtgärder till följd av genomförandet av fullmäktigeuppdrag som riktats till regionala utvecklingsnämnden

Fullmäktigeuppdrag Kartläggning av tjänster och funktioner som kan optimeras, arbetsuppgifter som kan effektiviseras och delar där ambitionen kan sänkas alternativt pausas:

Översyn av uppdrag genomförs inom ramen för det fullmäktigeuppdrag som riktats till samtliga nämnder om kartläggning av tjänster och funktioner som kan optimeras, arbetsuppgifter som kan effektiviseras och delar där ambitionen kan sänkas alternativt pausas. Förslag om åtgärder till följd av denna kartläggning har överlämnats från regionala utvecklingsförvaltningen, regionala utvecklingsnämndens arbetsutskott behandlade förslaget i juni månad. Ärendet bordlades därefter, men kommer att behandlas i regionala utvecklingsnämndens sammanträde i september månad.

Regionala utvecklingsnämnden har under uppdragets genomförande beslutat om att kostnadsbesparande åtgärder motsvarande 8 miljoner kronor ska tas fram, och nämndens beslut den 28 september avser just hur dessa kostnader ska fördelas.

Fullmäktigeuppdrag Kartlägga och optimera samverkans- och mötesstrukturer för att frigöra tid och/eller minska bemanning

Under våren har regionala utvecklingsförvaltningens ledningsgrupp gjort ett arbete utifrån den förvaltningsövergripande metodik för uppdraget som Utvecklingsstödet inom Region Västerbotten utformat. Identifierade åtgärder har diskuterats i förvaltningens ledningsgrupp, och därefter har överenskomna förbättringar tillämpats på ledningsgruppens möten. Genomförandet av uppdraget som sådant, bedöms dock ej ha någon kostnadsbesparande effekt.

Planerade åtgärder

Fortsatt restriktiv hållning vad gäller tjänsteresor exklusive projekt.

Regionala utvecklingsnämnden avser fortsatt följa de åtgärder som redovisats i anslutning till uppföljning av delmål 8.1, 8.2 samt 8.3 om restriktivitet vad gäller tjänsteresor exklusive projekt. Då behov av stöd och samverkan för regional utveckling är i en väldigt kritisk period sett till den samhällsomställning som norra Sverige står inför, är det dock avgörande att de åtgärder som vidtas inte är för kortsiktiga i effekt sett i relation till den nytta som åtgärden skulle medföra i ett längre perspektiv. En utmanande faktor är dessutom att jämförelser görs mot ett verksamhetsår som inleddes i en tid då reserestriktioner fortfarande rådde utifrån pandemi, för att successivt övergå till andra rese- och mötesmönster.

Under politisk beredning: Justering av regiontrafiktaxan, Norrlandsresetaxan samt införande av tillsammansrabatt från och med 2024-01-01

Den 28 september tog regionala utvecklingsnämnden ställning till förslag om att föreslå regionfullmäktige justera regiontrafiktaxan genom höjning, justering av Norrlandsresans taxa genom höjning om lika lydande beslut fattas av övriga tre län inom Norrlandsresesamarbetet, samt att en tillsammansrabatt införs från och med 2024-01-01. Ärendet avgörs av kommande regionfullmäktige.

Övriga möjliga åtgärder

Övriga möjliga åtgärder som identifierats innefattar att beakta de ekonomiska förutsättningarna i kommande beslut om kollektivtrafikplan för Västerbottens län som ligger till grund för beställningar av regionfinansierad trafik, samt uppdrag till regionala utvecklingsdirektören att utreda vilka uppdrag och åtaganden som kan avslutas alternativt överlämnas som skulle kunna bidra till att nämnden når en ekonomi i balans utan betydande negativa effekter för det regionala utvecklingsuppdraget.

Regionala utvecklingsnämnden konstaterar att det prognosticerade underskottet i dess helhet tillskrivs kostnader för kollektivtrafik som ej inrymts i tilldelad budgetram till nämnden. Ytterligare åtgärder utöver de som redovisats i skrivelse för att reducera kostnader förknippade med kollektivtrafik bedöms ej möjliga att genomföra med effekt

på kort sikt. Åtgärder har vidtagits för att möjliggöra initiativ för att se över hantering av avtal, vilket potentiellt kan ge effekt först på lite längre sikt.

Åtgärder vidtas utöver detta för att minska kostnader i övriga delar av regionala utvecklingsnämndens verksamhet mot inom ramen för genomförande av fullmäktigeuppdrag.

Utöver vad som ovan beskrivits iakttas fortsatt restriktivitet vad gäller tjänsteresor samt en restriktiv hållning i övrigt vad gäller kostnader där så bedöms möjligt utifrån de uppdrag som åligger regionala utvecklingsnämnden att genomföra.

Vad gäller kollektivtrafikområdet fortgår ständigt ett arbete med intäktstärkande åtgärder.

Ett aktivt påverkansarbete fortgår gentemot Trafikverket inom ramen för förnyade samverkansavtal avseende busstrafik och Norrtåg. Detta är kopplat till samverkansavtal om Samverkande inland, som är ett samverkansavtal där Region Västerbotten ersätts med en summa från Trafikverket. Då det ännu inte är klart med Trafikverkets anslag för verksamhetsåret 2024, råder osäkerhet om hur stor ersättningsnivån kommer att kunna vara till Region Västerbotten. Insatserna syftar till att försöka säkerställa, alternativt höja ersättningsnivån från Trafikverket. För 2024 finns i dagsläget ett tilläggsavtal med Trafikverket för Norrtåg AB som innebär att nuvarande nivå är säkrad.

Översyn pågår även av ägande av AB Transitio. I dagsläget äger Region Jämtland Härjedalen och Region Västerbotten delar av AB Transitio, medan ägandet av AB Transitio för Västernorrlands och Norrbottens del återfinns hos kommunalförbund. Då kommunalförbund inte kan medges lån hos Kommuninvest, innebär detta i förlängningen ökade lånekostnader som i sin tur fördelas ut på alla fyra ägare i norrlandslänen.

Förslag till beslut

Richard Carstedt (S) föreslår bifall i enlighet med förvaltningens förslag, lydande: Regionala utvecklingsnämnden fastställer skrivelse om befarat underskott 2023 samt överlämnar skrivelsen till regionstyrelsen och regionfullmäktige. Regionala utvecklingsnämnden vill med denna skrivelse föreslå regionfullmäktige att den underfinansiering av verksamhet motsvarande kollektivtrafikbolagens budgeterade behov för driftsanslag år 2023 bör justeras med 47 miljoner kronor senast i samband med tilldelning av budgetramar för nämnderna år 2024, för att undvika att motsvarande underfinansiering uppstår även kommande år. Regionala utvecklingsnämnden uppdrar till regional utvecklingsdirektör att fortsatt utreda vilka uppdrag och åtaganden som kan avslutas alternativt överlämnas som skulle kunna bidra till att nämnden når en ekonomi i balans utan betydande negativa effekter för det regionala utvecklingsuppdraget.

Beslut

Förslag till regionala utvecklingsnämnden:

Regionala utvecklingsnämnden fastställer skrivelse om befarat underskott 2023 samt överlämnar skrivelsen till regionstyrelsen och regionfullmäktige.

Regionala utvecklingsnämnden vill med denna skrivelse föreslå regionfullmäktige att den underfinansiering av verksamhet motsvarande kollektivtrafikbolagens budgeterade behov för driftsanslag år 2023 bör justeras med 47 miljoner kronor senast i samband med tilldelning av budgetramar för nämnderna år 2024, för att undvika att motsvarande underfinansiering uppstår även kommande år.

Regionala utvecklingsnämnden uppdrar till regional utvecklingsdirektör att fortsatt utreda vilka uppdrag och åtaganden som kan avslutas alternativt överlämnas som skulle kunna bidra till att nämnden når en ekonomi i balans utan betydande negativa effekter för det regionala utvecklingsuppdraget.

Expedieras till

Regionala utvecklingsnämnden

Beslutsunderlag

- Arne Nilsson, Katrine Anderssons tjänsteskrivelse 2023-09-29
- Skrivelse Befarat underskott och åtgärder för regionala utvecklingsnämnden 2023